

Archeologienota:
Programma van
maatregelen

Verkaveling Dankaertstraat
Klemskerke (De Haan)
(prov. West-Vlaanderen)

Colofon

Auteur(s): Walter Sevenants & Kristine Magerman
Titel: Archeologienota: programma van maatregelen.
Verkaveling Dankaertstraat Klemskerke (De Haan) (prov. West-Vlaanderen)
Rapport: TR2018-009

Afbeeldingen: Triharch onderzoek & advies bvba (tenzij anders vermeld)

Wettelijk depot: D/2019/13.954/017

Erkend archeoloog: Kristine Magerman (OE/ERK/Archeoloog/2015/00032)

© 2019 Triharch onderzoek & advies bvba

Triharch aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijk toestemming van Triharch.

Inhoud

1	Gemotiveerd advies over het al dan niet nemen van maatregelen	4
1.1	Volledigheid van het uitgevoerd vooronderzoek	4
1.2	Afbakening van het gebied waar aanvullend vooronderzoek vereist is	4
1.3	Aanvullend vooronderzoek in uitgesteld traject	7
2	Programma van maatregelen.....	7
2.1	Administratieve gegevens	7
2.2	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	7
2.3	Bepaling van de onderzoeksstrategie	8
2.3.1	Evaluatie van de onderzoeksmethoden “zonder ingreep in de bodem”	8
2.3.2	Evaluatie van de methoden “met ingreep in de bodem”	9
2.3.3	Motivering van de keuze van de onderzoeksmethoden en -situaties.....	9
2.4	Uitwerking van de onderzoeksstrategie.....	9
2.4.1	Afbakening van het archeologisch onderzoeksgebied.....	9
2.4.2	Uit te voeren onderzoeksmethoden en -technieken.....	10
2.5	Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.....	12
2.6	Bewaring van het archeologisch ensemble.....	12
2.7	Vervoltraject	12

1 Gemotiveerd advies over het al dan niet nemen van maatregelen

1.1 Volledigheid van het uitgevoerd vooronderzoek

Voor dit project werd een bureauonderzoek uitgevoerd over de volledige oppervlakte van het plangebied. Er werden (nog) geen verdere archeologische vooronderzoeken zonder of met ingreep in de bodem uitgevoerd.

Op basis van het uitgevoerd bureauonderzoek kon niet met hoge waarschijnlijkheid aangetoond worden dat binnen het plangebied geen archeologisch erfgoed aanwezig is of verder onderzoek niet zou leiden tot nuttige kenniswinst.

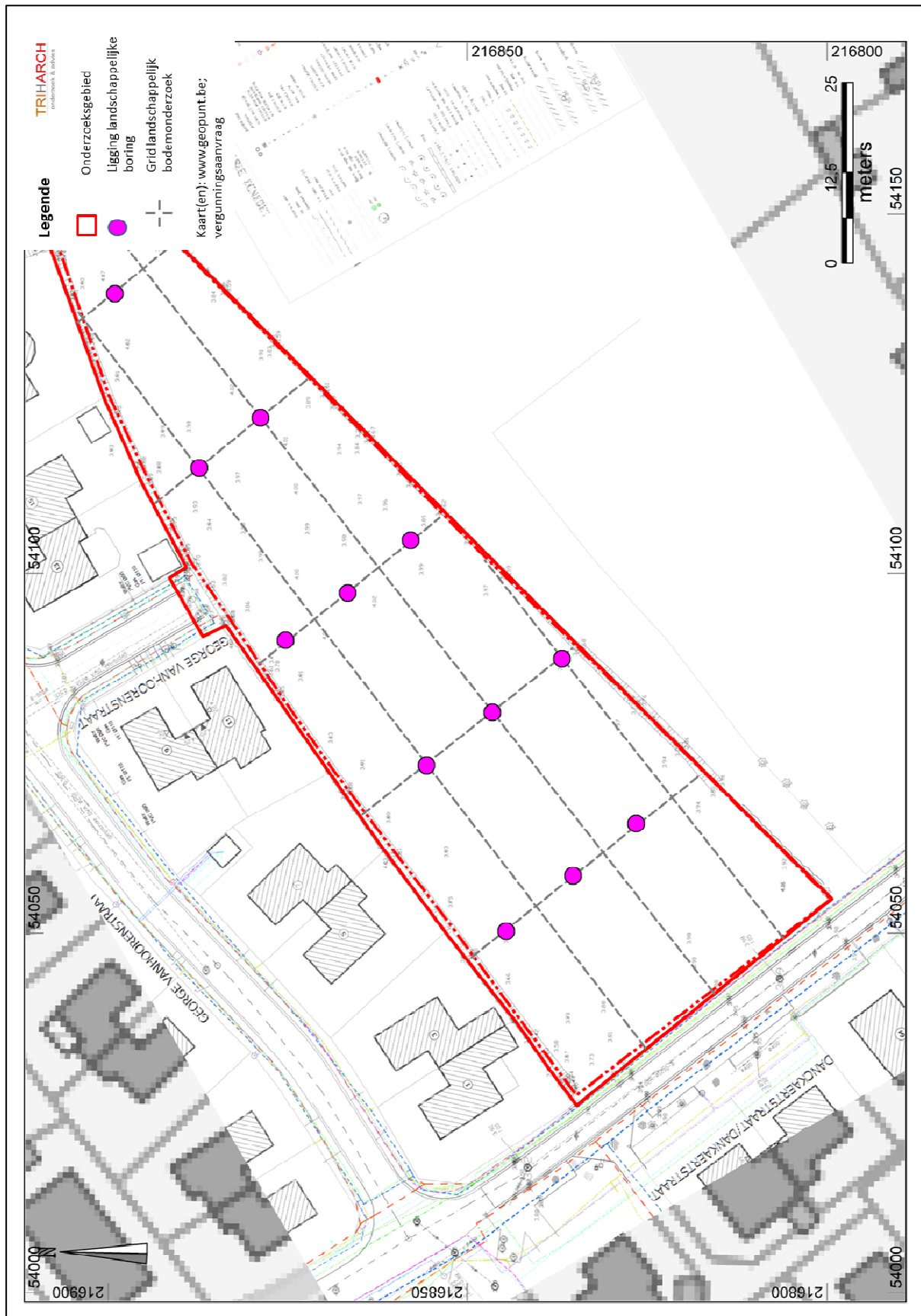
Door de nabijheid van een zone van “uitgebrikte gronden”, is het mogelijk dat ook het plangebied als een gebied waar geen archeologie meer aanwezig is moet beschouwd worden. Maar deze aanwijzing kan enkel door middel van aanvullend onderzoek bevestigd of ontkend worden.

Het bureauonderzoek toont aan dat archeologische sites vanaf de vroege middeleeuwen potentieel aanwezig kunnen zijn en dat deze mogelijk bedreigd worden door de bodemingrepen in kader van de geplande verkaveling. Maar deze inschatting kan enkel door middel van aanvullend onderzoek bevestigd of ontkend worden.

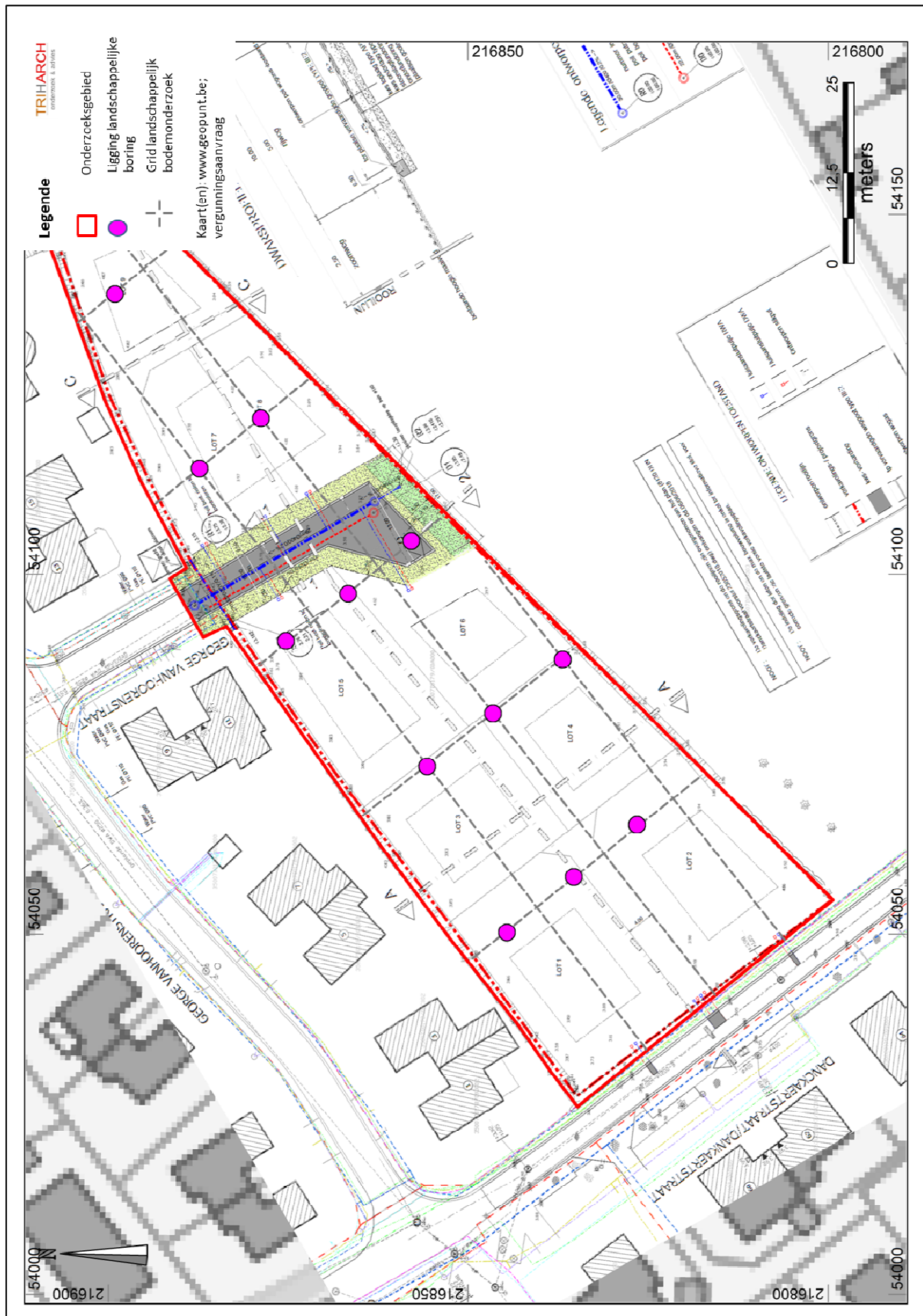
Om een antwoord te kunnen bieden op de doelstellingen van het archeologisch vooronderzoek voor dit plangebied (zie 2.1.3.1) is daarom aanvullend vooronderzoek vereist.

1.2 Afbakening van het gebied waar aanvullend vooronderzoek vereist is

Aanvullend archeologisch vooronderzoek is vereist over het volledig plangebied (verder ook het onderzoeksgebied genoemd).

Figuur 27. Inplantingsplan van de bestaande toestand met aanduiding van het onderzoeksgebied (rode polygoon), het grid (grijze stippellijnen) en ligging van de landschappelijke boringen (lila cirkeltjes). (Bron: omgevingsvergunningsaanvraag, www.geopunt.be)

Figuur 28. Inplantingsplan van de nieuwe toestand met aanduiding van het onderzoeksgebied (rode polygoon), het grid (grijze stippellijnen) en ligging van de landschappelijke boringen (lila cirkeltjes). (Bron: omgevingsvergunningsaanvraag, www.geopunt.be)

1.3 Aanvullend vooronderzoek in uitgesteld traject

De Memorie van Toelichting bij artikel 5.4.5 van het Onroerend Erfgoeddecreet stelt: *“Het Onroerend Erfgoeddecreet gaat uit van het principe dat het archeologisch vooronderzoek, zowel de fase zonder ingreep in de bodem als de fase met ingreep in de bodem, plaatsvindt voorafgaand aan de aanvraag van de stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning. Dit biedt immers de grootste rechtszekerheid aan de initiatiefnemer (noodzaak tot verder onderzoek, kosten, termijnen, ...), en tevens de grootste garantie op een optimale omgang met eventuele archeologische sites en artefacten (fysiek behoud, planaanpassing, opgraving, ...). In uitzonderlijke gevallen is het echter niet mogelijk of opportuun om reeds ingrepen uit te voeren op het terrein. Daarom kan de erkende archeoloog uitzonderlijk voorstellen het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem pas uit te voeren na het verkrijgen van de vergunning. De redenen hiervoor dienen uitvoerig te worden gemotiveerd in de archeologienota die het resultaat is van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem.*

Het kan bv. onmogelijk zijn om het terrein te onderzoeken wanneer dit nog bebouwd is of de initiatiefnemer nog niet de zakelijk rechthouder is, of onwenselijk het onderzoek uit te voeren indien er grote onzekerheid bestaat over het verkrijgen van de vergunning of de ingrepen plaatsvinden in een waardevol gebied waar eerst andere sectorale afwegingen gemaakt dienen te worden.”

Conform art. 5.4.5 van het Onroerend Erfgoeddecreet is het in onderhavig geval niet mogelijk/wenselijk om al het noodzakelijke archeologisch vooronderzoek uit te voeren voorafgaand aan de aanvraag van een omgevingsvergunningsaanvraag en dit om juridische redenen. Er is namelijk een juridische onzekerheid omtrent de vraag of en zo ja wanneer voor het project een definitieve omgevingsvergunning zal worden verkregen.

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Locatie:

Adres: Dankaertstraat z.n. Klemskerke (De Haan) prov. West-Vlaanderen

Toponiem: niet van toepassing

Bounding box: punt 1: 54 025,59 m - 216 835,26 m
punt 2: 54 146,05 m - 216 908,13 m
punt 3: 54 151,85 m - 216 897,19 m
punt 4: 54 053,78 m - 216 800,00 m

Kadastrale ligging: De Haan 1ste afdeling Klemskerke sectie D nr 179a.

2.2 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doel van aanvullend archeologisch vooronderzoek is een archeologische evaluatie van het onderzoeksgebied. Dit houdt in dat het archeologisch erfgoed opgespoord, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd wordt en dat de potentiële impact van de geplande werken op de archeologische resten wordt bepaald. Onderdeel van de evaluatie is dat er maatregelen gezocht worden om *in situ*-behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er maatregelen worden geformuleerd voor *ex situ*-behoud.

Voor het verder archeologisch vooronderzoek gelden volgende onderzoeksvragen:

- M.b.t. de fysisch-geografische context van het plangebied:
 - Wat is de bodemkundige variabiliteit binnen het plangebied?
 - Wat is de bewaringstoestand van de bodem in het plangebied?
 - Wat is de impact van de bodemkundige vaststellingen op het potentieel aanwezig (geweest) archeologisch bodemarchief?

- Wat is de stand van het grondwater?
- Zijn verstoringen merkbaar, o.a. zand- en/of steenontginning?
- M.b.t. het archeologisch potentieel voor het plangebied:
 - Zijn er aanwijzingen dat er geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt of dat er geen potentieel tot kennisvermeerdering te verwachten valt binnen (een deel van) het plangebied?
 - Gebieden met uitgegraven en/of sterk verstoorde bodems?
 - Kan dit gebied ruimtelijk (oppervlakte en diepte) afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
 - Indien er aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van archeologische sites in het plangebied,
 - Kunnen archeologische sites in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
 - Kunnen de karakteristieken van elke archeologische site beschreven worden?
 - Wat is de bewaringstoestand van elke archeologische site?
 - Wat is de waarde van elke archeologische site?
- M.b.t. de geplande bodemingrepen
 - Welke bodemingrepen gaan gepaard met dit project?
 - Met betrekking tot de voorbereiding en uitvoering van de werken?
 - Met betrekking tot tijdelijke werkzones?
 - Wat is de impact van deze bodemingrepen op het archeologisch bodemarchief?
 - Kan de potentiële impact van deze bodemingrepen op het archeologisch bodemarchief vermeden en/of beperkt worden door wijziging van het ontwerp en/of de uitvoeringswijze van de geplande ruimtelijke ontwikkeling (door behoud in situ)?

2.3 Bepaling van de onderzoeksstrategie

2.3.1 Evaluatie van de onderzoeksmethoden “zonder ingreep in de bodem”.

De verschillende onderzoeksmethoden “zonder bodem ingreep” die voor een aanvullend vooronderzoek in aanmerking komen, worden in het kader van dit project als volgt geëvalueerd:

- **Landschappelijk bodemonderzoek:** deze methode is nuttig om via boringen en/of profielputten de aardkundige opbouw en genese van de ondergrond en het landschap te kennen. Het is echter mogelijk om deze methode toe te passen op het onderzoeksgebied. Deze methode is weinig schadelijk voor het potentieel aanwezig archeologisch bodemarchief. Op basis van het bureauonderzoek en vanuit een kosten-batenanalyse is het noodzakelijk landschappelijk bodemonderzoek toe te passen op dit onderzoeksgebied. De resultaten van het landschappelijk booronderzoek bepalen namelijk de verdere onderzoeksstrategie.
- **Veldkartering d.m.v. manueel inzamelen van oppervlaktevondsten:** Het is nuttig deze methode toe te passen om archeologische indicatoren op te sporen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van archeologische sites. Het is echter niet mogelijk om veldkartering toe te passen op het onderzoeksgebied, rekening houdend met de aanwezige begroeiing.
- **Veldkartering d.m.v. metaaldetectie:** Het is nuttig deze methode toe te passen op het onderzoeksgebied om archeologische indicatoren op te sporen die kunnen wijzen op de aanwezigheid van archeologische sites. Het is mogelijk om deze methode toe te passen op het onderzoeksgebied. Deze methode is weinig schadelijk voor het potentieel aanwezig archeologisch bodemarchief. Op basis van het bureauonderzoek en vanuit een kosten-batenanalyse is het niet noodzakelijk deze methode toe te passen op dit onderzoeksgebied.
- **Geofysisch onderzoek:** Het is nuttig deze methode toe te passen in het onderzoeksgebied. Het is mogelijk om deze methode toe te passen op het onderzoeksgebied, rekening houdend met de aanwezige constructies. Deze methode is weinig schadelijk voor het potentieel

aanwezig archeologisch bodemarchief. Op basis van het bureauonderzoek en vanuit een kosten-batenanalyse is het niet noodzakelijk deze methode toe te passen op dit onderzoeksgebied.

2.3.2 Evaluatie van de methoden “met ingreep in de bodem”.

De verschillende onderzoeksmethoden “met bodem ingreep” die voor een aanvullend vooronderzoek in aanmerking komen, worden in het kader van dit project als volgt geëvalueerd:

- **Verkennd en waarderend archeologisch booronderzoek:** Het is nuttig deze methode toe te passen om steentijd-artefactensites op te sporen en inzicht te verwerven in de inhoudelijke en fysische kwaliteit ervan. Het is mogelijk om deze methode toe te passen op dit onderzoeksgebied. De toepassing van deze methode is niet overdreven schadelijk voor het archeologisch bodemarchief. Rekening houdend met de zeer lage verwachting voor steentijd-artefactensites en de kostprijs van deze methode is het niet noodzakelijk om deze methode toe te passen in het onderzoeksgebied.
- **Proefputten i.f.v. steentijd-artefactensites:** Het is nuttig deze methode toe te passen om steentijd-artefactensites op te sporen en inzicht te verwerven in de inhoudelijke en fysische kwaliteit ervan. Het is mogelijk om deze methode toe te passen op dit onderzoeksgebied. De toepassing van deze methode is plaatselijk schadelijk voor het archeologisch bodemarchief. Rekening houdend met de zeer lage verwachting voor steentijd-artefactensites en de kostprijs van deze methode is het niet noodzakelijk om deze methode toe te passen in het onderzoeksgebied.
- **Proefsleuven en proefputten:** Het is nuttig om deze methode toe te passen om sporensites en sites met vaste structuren op te sporen. Dit geldt ook voor de opsporing van offsite-sites en steentijd-artefactensites, hoewel minder doeltreffend en meer schadelijk voor steentijd-artefactensites. Het is mogelijk om deze methode toe te passen op het onderzoeksgebied. De toepassing van deze methode kan tot op zekere hoogte schadelijk zijn voor het archeologisch bodemarchief. Rekening houdend met de medium verwachting voor sporensites en sites met vaste structuren vanaf de vroege middeleeuwen is het noodzakelijk om deze methode toe te passen.

2.3.3 Motivering van de keuze van de onderzoeksmethoden en -situaties.

Rekening houdend met de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied, gespecificeerd naar archeologische perioden en site-types, en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes wordt geopteerd voor een onderzoeksstrategie bestaande uit:

- een landschappelijk bodemonderzoek
- een proefsleuvenonderzoek.

De onderzoeksstrategie kan aangepast worden indien dit op basis van de resultaten van een uitgevoerde onderzoeksmethode voldoende gemotiveerd kan worden.

2.4 Uitwerking van de onderzoeksstrategie

2.4.1 Afbakening van het archeologisch onderzoeksgebied

Het aanvullend vooronderzoek wordt uitgevoerd binnen het volledig plangebied (verder het onderzoeksgebied genoemd).

Het onderzoeksgebied kan aangepast worden indien dit op basis van de resultaten van een uitgevoerde onderzoeksmethode voldoende gemotiveerd kan worden.

2.4.2 Uit te voeren onderzoeksmethoden en -technieken

2.4.2.1 Algemeen

Alle fasen van het archeologisch vooronderzoek vinden plaats vóór een eventuele opgraving.

Indien aanwijzingen worden aangetroffen voor de aanwezigheid van steentijd artefactensite(s), wordt de onderzoeksmethode bijgestuurd op basis van de richtlijnen van de Code van Goede Praktijk. De erkend archeoloog stelt een buffer op rondom deze sites zodat ze voldoende worden gevrijwaard van eventuele verstoring door verder onderzoek. Bij het bepalen van de strategie voor een eventuele opgraving wordt hierdoor voldoende rekening gehouden met zowel sporen- als artefactensites.

Het aanvullend archeologisch vooronderzoek mag gefaseerd worden uitgevoerd rekening houdend met de fasering van de realisatie van het project.

Indien van toepassing: het rooien van boomstronken, het verwijderen van verhardingen en ondergrondse delen van gebouwen, constructies, leidingen en rioleringen gebeurt onder begeleiding van een erkend archeoloog of zijn/haar aangestelde veldwerkleider. Deze werken worden zo uitgevoerd dat machines niet meer over de afgegraven grond mogen rijden. Zo wordt vermeden dat eventueel aanwezige archeologische sites alsnog beschadigd worden.

Voor de uitvoering en verwerking van het vooronderzoek voorziet de uitvoerder voldoende expertise op basis van het voortschrijdend inzicht in de uitvoering (strategie, methode & technieken) en resultaten van het vooronderzoek.

De veldwerkleider heeft minstens 40 terreinwerkdagen ervaring in de uitvoering van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem en/of opgravingen in de bodem- en sedimenttypes die in de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied voorkomen.

Het onderzoek is succesvol wanneer aan de doelstellingen van het onderzoek aantoonbaar is voldaan en de onderzoeksvragen zijn beantwoord.

2.4.2.2 Landschappelijk bodemonderzoek

Vóór de uitvoering van onderzoeksmethoden met ingreep in de bodem wordt op het terrein een landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd.

Indien van toepassing: het landschappelijk bodemonderzoek wordt pas uitgevoerd na bovengrondse verwijdering van aanwezige obstakels zoals begroeiing, bestaande constructies, aardhopen, ...

Het landschappelijk bodemonderzoek wordt uitgevoerd door een aardkundige met aantoonbare ervaring in de bodem- en sedimenttypes die in de omgeving van het onderzoeksgebied voorkomen.

In functie van een optimale afweging tussen efficiëntie (kostprijs) en doeltreffendheid (opsporingskans van een archeologische site) van het onderzoek, moet het landschappelijk booronderzoek uitgevoerd worden rekening houdend met volgende technische kenmerken:

- Type en diameter grondboor: zie Code van Goede Praktijk.
- Boorgrid (patroon van de boringen, afstand tussen de boorraaien, afstand tussen boringen in een raai, oriëntatie van de boorraaien): de boringen worden in 5 raaien geplaatst zoals aangegeven op figuren 27 en 28 (haaks op de zone “uitgebrikte gronden”). De boringen in de raai worden op gelijkmatige afstand van elkaar geplaatst met een maximale tussenafstand van 12 m.

- Diepte van de boringen: er wordt geboord totdat het boorprofiel alle aardkundige eenheden omvat waarin archeologische sites in stratigrafische primaire positie kunnen voorkomen die relevant zijn voor de vraagstellingen van het onderzoek, met een max. van 3,20m t.o.v. het actueel maaiveld.
- Zeven van de boorkern: zie Code van Goede Praktijk.

Landschappelijke profielputten worden enkel aangelegd indien de landschappelijke boringen onvoldoende gegevens aanreiken i.f.v. de beantwoording van de onderzoeksvragen.

In functie van een optimale afweging tussen efficiëntie (kostprijs), uitvoerbaarheid (vb. stand van de grondwatertafel) en doeltreffendheid (opsporingskans van een archeologische site) van het onderzoek, moet het onderzoek met landschappelijke profielputten uitgevoerd worden rekening houdend met volgende technische kenmerken:

- Omvang van de profielputten: 1 m² groot en vierkant van vorm;
- Inplanting of grid van de profielputten: wordt bepaald op basis van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek. Profielputten worden op dezelfde locatie als (gezette of te zetten) boringen ingeplant zodat de kans op vernieling van aanwezige archeologische sites tot een minimum beperkt blijft.
- Aantal profielputten: wordt bepaald op basis van de resultaten van het landschappelijk booronderzoek.

Op basis van het huidig inzicht zijn er geen redenen om af te wijken van de standaard technische kenmerken van de Code van Goede Praktijk.

Op basis van de resultaten van het uitgevoerd landschappelijk bodemonderzoek maakt de erkend archeoloog een methodologische afweging of het proefsleuvenonderzoek nog uitgevoerd moet worden binnen welke zone(s) van het onderzoeksgebied, en dit binnen een kosten-batenoverweging waarbij rekening gehouden wordt met de ruimtelijke integriteit van het archeologisch bodemarchief binnen het onderzoeksgebied.

2.4.2.3 Proefsleuven

Het onderzoek door middel van proefsleuven heeft als doel, door een beperkt maar statistisch representatief deel van het onderzoeksgebied, uitspraken te doen over de waarde van het archeologisch bodemarchief van het onderzoeksgebied.

In functie van een optimale afweging tussen efficiëntie en doeltreffendheid van het onderzoek, moet het onderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd worden rekening houdend met volgende technische kenmerken:

- Patroon en oriëntatie van de proefsleuven: continue, parallelle sleuven. De oriëntatie van de proefsleuven wordt bepaald op basis van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek.
- De afstand tussen de proefsleuven (sleufinterval) bedraagt niet meer dan 15 m (van middenpunt tot middenpunt). Op basis van het huidig inzicht zijn er geen redenen om een ander sleufinterval voor te stellen.
- De proefsleuven zijn tussen 1,80 en 2 m breed.
- Dekkingsgraad: zie Code van Goede Praktijk.
- Na de aanleg van elk vlak van de proefsleuven wordt het aangelegd vlak eveneens met een metaaldetector geprospecteerd. Zie Code van Goede Praktijk.

Op basis van de resultaten van het landschappelijk bodemonderzoek wordt het aantal vlakken en hun aanlegniveau bepaald. Dit wordt bij de start van de aanleg van elke proefsleuf door middel van een profielput geverifieerd en indien nodig bijgesteld.

Wanneer tijdens de uitvoering van het proefsleuvenonderzoek archeologische sporen en –structuren van offsite-sites worden aangetroffen die in verband kunnen gebracht worden met de landschapsgeschiedenis van het gebied, worden stalen genomen i.f.v. natuurwetenschappelijke onderzoek (CGP 2019 hoofdstuk 9) en aardkundig onderzoek (CGP 2019 hoofdstuk 10). Deze stalen worden bewaard i.f.v. een eventueel “*programma van maatregelen voor verdere verwerking*” (CGP 2019 12.6.3.4.).

Op basis van het huidige inzicht zijn er geen redenen om af te wijken van de standaard technische kenmerken van de Code van Goede Praktijk.

2.5 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

M.b.t. de uitvoering van dit aanvullend archeologisch vooronderzoek zijn geen andere afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk voorzien dan deze opgenomen in de hierboven beschreven onderzoeksstrategie.

Na uitvoering van elke onderzoeksmethode is het mogelijk om mits motivatie af te wijken van de hierboven gestelde onderzoeksstrategie en Code van Goede Praktijk.

2.6 Bewaring van het archeologisch ensemble.

Het geheel aan archeologische artefacten, stalen en onderzoeksdocumenten afkomstig van een archeologisch onderzoek is onderworpen aan de bepalingen van de Code van Goede Praktijk, meer bepaald deel 4: Conservatie en langdurige bewaring van archeologisch ensemble.

Dit houdt onder meer in dat de zakelijk rechthouder het archeologisch ensemble als een geheel dient te bewaren, in goede staat te behouden en voor wetenschappelijk onderzoek beschikbaar te houden.

Indien de zakelijk rechthouder het beheer van het archeologisch ensemble toevertrouwd aan een erkend onroerend erfgoeddepot, voldoet hij/zij aan de gestelde bepalingen.

2.7 Vervolgtraject

Op basis van een assessment van de resultaten van het aanvullend archeologisch vooronderzoek bepaalt de erkend archeoloog of (delen van) het onderzoeksgebied vrijgesteld worden van verder archeologisch onderzoek, maatregelen moeten getroffen worden voor behoud in situ en/of behoud ex situ (in een Programma van Maatregelen).

De resultaten van het aanvullend archeologisch vooronderzoek, het assessment en het daaruit volgend advies (incl. Programma van Maatregelen) worden beschreven in een nota die gemeld moet worden bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Deze laatste neemt akte van deze nota (al dan niet met bijkomende voorwaarden).

Een Programma van Maatregelen waarvan akte werd genomen moet uitgevoerd worden conform de bepalingen in het Programma van Maatregelen (al dan niet met bijkomende voorwaarden) en de Code van Goede Praktijk, voorafgaand aan de start van de geplande bodemingrepen in het toepasselijk onderzoeksgebied.

Voor zones waar geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd wordt, blijft de wet- en regelgeving betreffende de meldingsplicht van archeologische toevalsvondsten (Decreet Onroerend Erfgoed 12 juli 2013, artikel 5.1.4) van kracht.